

ENEZ (AINOS)'DEN YAZITLAR

İsmail KAYGUSUZ

Enez kazıları, 1971 yılından beri bazı zorunlu ara vermelerle, Prof. Dr. Afif Erzen tarafından sürdürülmektedir¹. Bu kazılar sırasında çıkarılan ve Enez çevresinde yapmış olduğumuz araştırmalar sonucu saptadığımız; ikisi dışında diğerleri Edirne Müzesine kaldırılmış bulunan, biri Latince dokuzu Grekçe 10 adet yazıt ve yazıt parçasını burada incelemeye çalışacağız.

İ.Ö. 3. yüzyıldan İ.S. 6. yüzyıla değin geniş bir zamanlamayı kapsayan yazıt dağılımı; Ainos'da Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerinde; genelde ekonomik ve sosyal yaşamı oluşturan dinsel, politik, tecimsel ve yapısal etkinlikleri göstermektedir. Ancak büyük çoğunluğunun parçalar halinde oluşu bu tür bilgilerin bize, ayrıntılı bir biçimde ulaşmasını engellemektedir.

1) Hellenistik Decretum Parçası

Lev. I, Res. 1

Enez'de Bayram Tunca'nın evinde bulundu. Şimdi Edirne Müzesindedir; Env. No. 956. Yazıtın büyük çoğunluğu bozulmuş ve ancak sondan 9-10 satırı okunabilecek durumdadır. Mermer. Y.O,86 m. G.O,40 m. D.O,14

m. H.Y.O,012-0,917 m. Karakteristik harfler : İ.Ö. 3. yüzyıl.

ΑΑΚΜΠΣΥ

¹ Yazıtların yayınlanmasına izin veren Enez Kazısı başkanı sayın hocam Prof. Dr. Afif Erzen'e, çevredeki yazıtların saptanmasında yardımcı olan Edirne müzesi asistanlarından Ülkü Çakan ve diğer müze yetkililerine teşekkürü zevkli bir görev sayarım.

- - - - -
 - - - Θ Ε - - - - -
 - - - Τ Ο Υ Σ - - - - -
 - - - Τ Α Μ Ι - - - - -
 - - - Ο - - - - -
 - - - - -
 - - - Ρ Ε - - - - -
 - - Α Ι Ε - - Γ - - - - -
 - - Ο Ρ - - - - -
 - - Μ Ο Υ - - - - -
 - - Μ Η Π Ρ - Γ Ι - - - - -
 - - Τ Η Σ - - - Ι Ι Π Ο Σ Ι - - - - -
 - - - - - τὸν δεῖνα - - -
 [- -- 'Ηρ] ακλειίδου ἱερητεύσαντα δηλ
 [οὔν πο]λυδαπάνως μετησάμ
 [μενον εἰς] ἑαυτὸν δολῶσθαι δ' ἑαυ [τουῦ ?]
 [ca.6-7 --] ΕΣΙΝ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς [Δη -]
 [μήτρος ἐπ]ιπόρισασθαι τὴν αὐ [τὴν]
 [δαπάνην] δ' ἑαυτῆι καὶ τόπον βά [θ -]
 [ρον τῆς Δη] μήτρος μετὰ τὰς προέχ [ου]
 [σαντας] τὸ ψήφισμα εἰς στήλην
 [γράφαντα θ]εῖναι εἰς τὸ ἱε [ρ] ὄν τῆς [Δη -]
 [μήτρος] ταῦτα δαπάν [α τ] ο [ῦ ----]
 [ca.7 -8] ΝΗ κ [αἰ] ἰδῖ [οἰς τ] οῖς ----
 - - - - -

Çevirisi : ...Herakleides (?) oğlu Filan kişi rahiplik yaptığı sırada, kendisi için fazla eliçak hareket ettiğinin açıklanmasına; kendi... na hile yaptığına; (bu nedenle) Tanrıça (Demeter'in) tapınağında tanrıçanın kendisi için aynı harcamayı ve Demeter (heykeli) kaidesi yerinin masrafını karşılmasına dair bu kararı bir taşa yazılıp, Demeter'in tapınağına daha önce konulmuş olanların arasına yerleştirilmesine ve tapınak masraflarını da kendi cebinden ödemesine (karar verildi).

S. 1 ... ΚΛΕΙΔΟΥ ἱερητεύσαντα* : Rahiplik yapan (ἱερητεύσαντα-σασαν, ἱερατεύω fiilinin Aor. Participiumu tekl. Acc.) kişinin kendisini değilse de patronymikon (baba adı) unu Κλείδης veya Ηρακλείδης olarak tanımak olası.

S. 2 ΛΥΔΑΠΑΝΩΣ ΜΕΤΗΣΙ. : Birinci sözcüğü «çok harcama yapan, müsrif, eliaçık» anlamındaki πολυδάπανος, ον (= δαπάς, ον δαπανηρός ά, όν) sıfatından oluşan πολυδαπάνως (müsrifçe, eliaçık bir biçimde) Zarfı olarak görmek istiyoruz. İkinci sözcüğü ise μέτειμι (arkasından gitmek, izlemek, yapmak, başarmak, ifa ve icra etmek) fiilinin Aor. Participiumuna tamamlayarak, «kendisi için fazla harcama yaptığının açıklanması (δηλ/ ούν πολυδαπάνως μετσήμ/ μενον εις έαυτόν,)» yan cümlecğini oluştururuz. Demek ki adam, rahiplik yaparken kendi çıkarlarını tapınak çıkarlarından önde tutmaktadır. Ayrıca hile yaptığı da (δολδοθαι) anlaşılmaktadır.

S. 4, 5 έν τώι ιερώι τής ... / ... 4 έπ] ιπόρισασθαι τήν αυ [τήν δαπάνην δι' έαυτήι «Tapınakda (έν τώι ιερώι)» dan sonra gelen Dişil Genetivus Articulüs'un bir Tanrıçaya ait olduğu kesindir. Yani tapınak bir tanrıçanıdır, onun kendisi için aynı masrafın tedariki sözkonusudur. Bu tanrıçanın kim olduğu, yazıtın silikliğinden dolayı açık olmamakla birlikte 7. satırda bir ipucu bulunmaktadır. Satırın baş kısmında sağlam kalmış ΜΗΤΡΟΣ' u Δημήτηρ 'in Genetivus halinin, yani Δημήτρος sözcüğünün son iki hecesi olarak görüp, tanrıça Demeter'i bu tapınağın sahibi kabul etmek istiyoruz.

S. 6, 7 και τόπον βάθρον Δη μήτρος : Büyük olasıyla tapınak içindeki Demeter kült heykeli konulacağı kaide yeri (τόπον βάθρον) ni gösterse gerektir. Anlayabildiğimiz kadarıyla rahip «tapınağın içinde aynı masrafı tanrıçanın kendisi için tedarik etmeğe (έν τώι ιερώι τής Δη] μήτρος έπ/ ιπόρισασθαι τήν [αυ τήν δαπάνην δι' έαυτήι)» mahkûm edilmiştir. Sadece masrafı değil ayrıca Demeter'in heykel kaidesi yerini de (και τόπον βά [θ] ρον/ Δη μήτρος) sağlayacaktır. Tapınağın bu masraflarını, kendi cebinden ödemesi (S. 10, 11 : ταυτα δαπάν [ατ] ο [θ] ιερου., και ιδί [όιστ] οίς...) gerektiği üzerine alınan bu karar, bir taşa yazılıp tapınağa konulması (S. 8, 9 : τδ ψηφισμα εις στήλην [γράφαντα θ] είναι εις τδ ιερδν) geleneği yazıtımızda sürdürülüyor².

* Bu sözcük ἱερητεύσασαν da olabilir. Böyle anlaşıldığı takdirde, Herekleides kızı filan kadın rahibelik yaparken, savurganlığı ve hileleri yüzünden bu kararın alınmasına neden olmuş kabul edilmelidir.

2 Bazı örnekler için bkz. W. Dittenberger, OGIS (Orientis Graeci Inscriptiones Selectae, Hildesheim-1960, Nr. 222₁₁₀ : άναγράφαι δε και εις στήλην το ψηφισμα ve Marcus N. Tod, Sel. Gr. Hist. Ins. (A Selection of Greek Historical Inscriptions II, Oxford - 1948, Nr. 162, S. 22 : έν στήληι λιθίνηι και στήσαι έν τώι ιερώι του 'Απολλωνος του Πιθίου

S. 7 : μετὰ τὰς ΠΡΟΕΧ... : Kırık sözcüğü «önde bulunanlar, önderler; önceden olanlar, göze çarpanlar, ileridekiler» anlamlarına gelen bir participium (προέχω fiilinin) a tamamlamak uygun olur düşüncesindeyiz. Dişil bir articulusla kullanıldığına göre, bir cins ismin yerine geçmiş olabilir. Yani μετὰ τὰς προεχ [σ] ὑσαντας στήλας (önde bulunan veya önceden konulmuş taşlar arasına) gibi düşünülmelidir. Ya da doğrudan aynı fiilden çekilmiş bir sıfat olan προέχης esle, yani μετὰ τὰς προέχας στήλας (önemli, göze çarpan, önde bulunan taşlar arasına) biçiminde tamamlamak düşünülebilir.

2) ..IOLA'nın Mezar Yazıtı

Lev. II, Res. 2

Gaziömer Mahallesinde Burhan Savran'ın evinin bahçe duvarında bulundu, şimdi Edirne müzesindedir. Kireçtaşından kesilmiş bu mezar stelinin baş kısmı kırıktır. Yazıt Tabula Ansata içerisinde; satır başları ve sol ansa bozulmuş durumdadır. Y.O,76 m. G.O,525 m. D.O,07 m.

H.Y.O,03-0,06 m. Karakteristik harfler :

Α Ε Π Σ Φ Ω

İ.Ö. 2, 1. yüzyıl.

... Ι Ο Λ Α Ζωσί-
μου προσφι-
λής χαίρε.

Çevirisi : Zosimos oğlu (veya kızı) sevgili ..iola,
güle güle !

S. 1 ...ΙΟΛΑ yı Πρίολα. veya Απίολα ya tamamlayabiliriz³.

3) Hegesippos'un Heykel Kaidesi Yazıtı

Lev. II, Res. 3

Yenimahalle'de Bekir Karacan'ın evine çıkan taş merdivenin bir basamağını oluşturmaktadır. Mermer. Y.O,18 m. G.O,82 m. D.O,68 H.Y.O, 025-0,03 m. Tek satırlık yazıt, aynı adı taşıyan baba oğulu göstermektedir. Karakteristik Η Π Σ Υ ⁴ harfleri İ.Ö. 1 yüzyıla konulabilir.

³ Bu özel adlar için bkz. F. Dornseif-B. Hansen, Rücklaufiges Wörterbuch der Griechischen Eigennamen, Berlin-1957, s. 30.

⁴ Özellikle Üpsilon'un bu şeklinin çok daha eskilere gittiğine dair bkz. Marcus N. Tod, Sel. Gr. Hist. Ins. II, s. 241-244, Nr. 184, 186 : İ.Ö. 334. Ancak diğer harfler bu durumu desteklememektedir.

Ἡγήσιππος Ἡγησίππου.

Çevirisi : Hegesippos oğlu Hegesippos

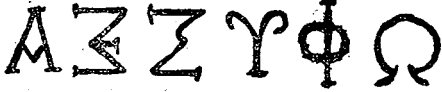
Belki bu kişinin heykel kaidesidir; ancak taşın üst tarafı toprağa gömülü olduğundan bir iz saptanamadı.

4) Philapodemos'un Zeus Tapınağı Yazıtı

Lev. III, Res. 4

Edirne müzesi yetkililerinden alınan bilgiye göre, 1973 yılında Enez'den getirilmiş. Env. No. 585, mermer. Sol ve alt yarısı tamam, yumurta-boncuk dizisinden bir çerçeve içine yazıt yerleştirilmiş. Y.O,53 m. G.O, 434 m. D.O,125 m. H.Y,0,01-0,03 m. Harfler çok süslü. Ligatura ve apices

kullanılmış. Karakteristik harfler :

İ.S. 1. 2. yüzyıl.

Φιλαπόδημ [os]

β, ἱερατεύων

τῶ Διὶ τὸ ἱερόν

4) ἐκ τῶν ἰδίων yaprak

σύν τοῖς υἱοῖς

Ξενοκλεί, Θεο-

ξένω, Διοσκò-

8) ρω καὶ τῇ γυναικί

Ἰονία κατασκευάσα

ἀνέθηκεν.

Çevirisi : Bu tapınağı Philapodemos oğlu Philapodemos rahiplik yaparken; oğulları Ksenokles, Theoksenos, Dioskoros ve karısı İonia ile birlikte kendi olanaklarıyla inşa edip, tanrı Zeus'e sundu.

S. 1 Φιλαπόδημ [os]. : Bu özel adın bir örneğine rastlayamadık. Φίλος ve ἀπόδημος dan oluşan bir birleşik sıfat olarak kullanılmaktadır. «Gezmeyi seven, seyahatsever» anlamındadır. Hemen arkasından gelen β, patronymikon simgesidir. Yani babası da aynı adı taşıdığını gösterir. ἱερατεύσας δὲ δις Καίσαρος τοῦ θεοῦ ... (tanrı Caesar'ın iki kez rahipliğini yapan⁵) örneğine benzemekteyse de, burada Φιλαποδήμου yerine geçtiği daha gerçekçi yaklaşımdır. Çünkü aksi taktirde 2. kez rahiplik yapmakta olan Philapodemos adında bir köle söz konusu olacaktı⁶. ἱερατεύω fiilinin. Şimdiki Zam. Participiumu Philapodemos'la birlikte gitmektedir.

5 Yazıtın tamamı için bkz. W. Dittenberger, SIG (Sylloge Inscriptionum Graecarum) III, Hildesheim-1960, Nr. 765.

6 Baba adı verilmeyenlerin köle olacağına dair bkz. G.E. Bean, Journeys in Northern Lycia 1965-1967, Wien-1971, s. 14, Nr. 21.

S. 3 τῷ Διὶ τὸ ἱερόν ... (Zeus için tapınağı): 1960 yıllarında Prof. Dr. Zafer Taşlıkoğlu tarafından görülüp yayınlanmış bir yazıttan⁷, Ainos'da Zeus ve tanrıça Roma'nın rahibi, Perinthos (Marmara Ereğlisi) lu Apollonides oğlu Athenadoros (τὸν ἱερῆ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ῥώμης Ἀθηνάδωρον Ἀπόλλωνίδα Περ [ινθίου.]) u tanıyoruz. Adı geçen yazıtta kullanılan harflerin aynı karakterde oluşu (Lev. IV, Res. 4-1), her ikisinin de aynı dönemde yazılmış olduğunu gösterir. Aynı elden çıkmışcasına yazının birbirine benzermesi, Perinthoslu Athenadoros'un ya Ainos'da bir başka Zeus tapınağının rahibi olduğu, ya da kendi kentinde Zeus ve tanrıça Roma'nın rahipliğini yaptığını gösterebilir. Öyle ki Ainos'da konuk olarak bir süre kalmış olabilir. Bulunduğu süre içinde de, belki «Kutsal yaşlılar meclisi için onur-severlikle ve aralıksız cömertçe yardımlarından, tüm erdem ve iyiliklerinden ötürü (ἡ γερουσία... Ἀθηνάδωρον... εἰς τὴν ἱεράν γερουσίαν Φιλοτειμίαις καὶ διηνεκῶς καὶ ἀφθόνης δαψιλευσάμενον πάσης τῆς ἀρετῆς καὶ εὐνοίας ἕνεκεν...) heykeli dikilmiştir⁸.

Bizim yazıtımızdaki rahip ve ailesinin οἱ ναοποιοί (tapınak yapıcılar) oldukları görülüyor. Baba Philapodemos tapınağı, kendi servetinden harcıyarak yaptırırken oğulları Ksenokles, Theoksenos ve Dioskoros ile karısı İonia da onunla birliktedirler. Herhalde yaptırıldıkları bu tapınağın rahipliğini bu aile sürdürecektir.

5) Bir Sözleşme Parçası

Lev. IV, Res. 5

Mermer yazıt parçası. Y.O,15 m. G.O,20 m. D.O,02 m. H.Y,O,02 m
Ağır apices ve bol ligatura kullanılmış, dar ve yüksek harfler;

ΑΗΝΡΗΜΣΩ

İ.S. 2. 3. yüzyıl.

----- εἰς τὸ δημόσιον ΠΑΙ-----
----- ὅς ἂν τὸν Χρηματισμὸν παραλίπη-----
----- δη] νάρια διαχείλια πεντα [κοσία
----- ὀμ] οἴως ἕτερα δηνάρια διαχ [εἴλια πεντακοσία-----
-----] ΕΣ παραχρήμα τοῖς ταμ [ίαισιν τοῖς κατὰ τὴν πόλιν
----- ἐπ] ιδείκνυτῶσαν δὲ ἐν Τ-----

7 Z. Taşlıkoğlu, Trakya'da Epigrafya Araştırmaları II, İstanbul-1971 s. 3-5, Res. 1.

8 Z. Taşlıkoğlu, Trakya'da Epigrafya Araştırmaları II, s. 4-5, Res. 2.

 Çevirisi : ---- Devlet hazinesine veya arşivine---
 ---- Her kim bu sözleşmeyi çiğnerse----
 ---- 2500 d e n a r -----
 ---- aynı şekilde diğer bir 2500 denar---
 ---- maliye memurlarına derhal-----
 ---- mahkemede(?) kanıt gösterebilir---

S. 1 εἰς τὸν δημόσιον NPAI : Tek başına «devlet, hazine, devlete ait, devletle ilgili» anlamlarına gelen τὸ δημόσιον (Latince; respublica, aera-rium) sözcüğünün arkasındaki harfleri iki türlü tamamlamak olası : πράγμα veya γραμματεῖον... «Dağıtılması için devlet hazinesinden... para-nın... komutana verilmesini... (δοῦναι .. τὸν στρατηγὸν ... Χρήματα ἐκ τοῦ δημοσίου ὅπως εἰς τὴν ... ἐπανέλθοιεν.⁹)» örneğinde «Devlet hazinesi» karşılığın-da kullanılırken; devletin, devlete ait hazinenin-işlerin düzenlenmesiyle ilgili insanlar (...ἄνδρες οἱ ἐπὶ τῆς τῶν δημοσίων πραγμάτων καταστάσεως...¹⁰) der-ken πράγμα, ὁ sözcüğü de ekleniyor. Demosion sözcüğünün sonundaki

Nü har. nin, ikili veya üçlü ligaturalı (**N NP**) oluşuyla son söz-

cüğü öneriyoruz. Harfin üstünün kırık olması bunu anlamamızı engelle-mektedir. Yani εἰς τὸ δημόσιον πράγ [μα veya εἰς τὸν δημόσιον γραμ [ματεῖον (Devlet arşiv listesine...) olarak yazılabilir.

2. satırdaki τὸν ἰν Χρηματισμὸν... sözcüğü yazıtımızın niteliğini belirtme-ye yardımcı olmaktadır. Sözcük «İş, müzakere; satış veya iş sözleşmesi, anlaşma, akit» anlamlarındadır. Şu halde yazıt İş veya para sözleşmesi (Actio de peculia et in rem verso), yani özel bir iş- alış-veriş senedinden bir parça olabilir. Hemen arkasından gelen παραλείπω (bir kenara atmak, terketmek, çiğnemek) fiilinin 2. Aoristum Subiunctivus'u παραλίπη nin varlığı, gelecekte yerine getirilmesi gereken bir koşulu göstermektedir. Onun için bu satırı, «eğer bizden biri veya her kim bu sözleşmeyi çiğnerse (εἰ δὲ τις ἡμῶν veya ὅς ἂν τὸν ἰν Χρηματισμὸν παραλίπη(-) biçiminde bir apodo-sis'i bekleyen, protasis (Eğer'li yan cümlecik) e tamalıyoruz. 3, 4 ve 5. satırlarda bu koşul, «kentteki (?) maliyecilere... 2500 denar... ve aynı şekilde bir başka 2500 denar'ın derhal (δη] νόρια δισχειλία πεντα[κοσία -----/ ----- ὁμ] ο ἰως ἕτερα δηνάρια δισχ [εἰλία πεντακοσία -----/----- ΕΣ παραχρήμα τοῖς ταμ [ίαισιν τοῖς κατὰ τὴν πόλιν-----)» yatırılmasıyla yerine getirileceği anlaşılıyor.

9 H. Hugh J. Mason, Greek Terms for Roman Institutions (American Stu-dies in Papyrology Vol. 13) Toronto-1974, s. 35.

10 Bkz. W. Dittenberger, OGIS I, 453 ve IGL Syr. 718.

S. 6 --- ἐπὶ ἰδείκνυσσαν δέ ἐν τ [ῶ δικαστηρίῳ ---- : Bu son satırdan da anlaşılıyor ki, konusu bilinmeyen bu iş veya ticaret sözleşmesinin çiğnenmesi halinde, maliyeye ödeyecekleri paraların dışında (belki ödeyemediği takdirde), mahkeme (?) de işe karışıyor. «Göstermek, sergilemek, kanıt-belge göstermek, açıklama yapmak ve mahkemede ibraz ettirmek» anlamlarını içeren ἐπιδεικνυμι veya ἐπιδεικνύω fiilinin Emir kipi 3. çoğul şahısının bu biçimi; Roma ve özellikle Bizans Grekçesinde Etken, Orta ve Edilgen Çatıların Emir kiplerindeki farklı kullanışları yansıtmaktadır¹¹. Bu tür yazılı iş sözleşmelerinin devlet arşiv depolarında saklandığı; hukuksal bir Priene yazıtında geçen Khrematismos sözcüğü yazıt için Latince açıklamada şöyle belirtiliyor : ... ὁ Διονύσιος ὃν ἔφασαν πεπιστευκέναι τῷ Λυσάνδρῳ ἐπεδεικνυτω / ἐκ Χρηματισμῶν -ex actis in tabulari publico depositis- (..Lysandros'a güvenmemiş olduğunu söyledikleri Dionysios, iş sözleşmeleri dışında (-yani devlet arşiv depolarındaki sözleşme metinleri dışında-), açıklama yapıyordu¹².

Yazıtın çok küçük bir parçasının elimize geçmiş olması, yukarıdaki açıklamalarımıza rağmen kesin konuşmamızı önüyor. Değişik yorumlara bu nedenle açık kalmaktadır.

6) Lahit Yazıtı Parçası

Lev. V, Res. 6

Çarşı caddesinde Muzaffer Günver'in evinin kapısına çıkan taş merdivende kullanılmış, bir lahit yazıtından çok küçük parça. Mermer. Apicesli ve fazla ligatura kullanılmış. Y.O,61 m. G.O,58 m. D.? H.Y.O,06-

0,065 m. Karakteristik harfler:

İ.S. 3. yüzyılın başları¹³.

Η Ε ΤΚ ΤΒ Δ Υ Θ

 ----- και -----
 ----- ΣΑ [κα τασκεύα] σε -----
 σὺν τῷ τόκῳ τ] ἦν σορ[ὸν ἐαυτῶ] τὴν Ε- - -
 ----- ΕΤΙΣΕ [ε] ἰ[τι]ς τολυ[ήση - - -
 ----- Ε εἴτ' ἐντάψῃ τῆ[σορῶ - - - - -
 ----- δῶ]σει τῆ κρατίστη βουλ[ῆ - - - - -
 -----]τῆ ἱερᾶ γερουσ[ία- - - - -

11 Emir Kipi 3. Çoğul Şahısı ekleri ΝΤΩΝ ve ΣΘΩΝ yerine ΤΩΣΑΝ ve ΣΘΩΣΑΝ eklerinin kullanışları Klasik Grekçede çok az görülen bir durumdur. Buna karşılık Geç Devir Grekçesinde daha fazla kullanım görmüştür. Bu konuda geniş bilgi için bkz.

Çevirisi : ve
 filân, yeriyle birlikte?
 bu lahidi kendisi için?..... hazırladı
 eğer biri ya cesaret ederse ...
 ve ne de bu lahide gömülecektir
 çok güçlü kent meclisine
 kutsal yaşlılar meclisine ... verecektir.

Bu lahidi, her kimse kendisi için hazırlamış, ancak yakınlarının gömülmesine izin vermiş olabilir. Başkalarının gömülmesine müsaade edilmediği anlaşılıyor. Burada dikkati çeken kent ve yaşlılar meclisleri için kullanılan sıfatlardır :

S. 6 τῆ κρατίστη Βουλῆ : Kent meclisi (βουλή,ή) ni niteliyen en üstünlük derecesinde bir sıfat bulunmaktadır. ἀγαθός, ή, óν (iyi) sıfatının kuralsız en üstünlük derecelerinden ve κράτος, τός (güç, iktidar, kuvvet) cins isminden biçimlenen κρατίστος, η, óν dur. «En güçlü, muktedir, en mükemmel, görkemli» anlamına gelir.

Yazıtta, lahidi hazırlayan kişinin Bule'ye, böyle bir sıfatı yakıştırırken, ona yaranmak arzusu saklı olduğu gibi; 2. yüzyıl sonlarında Ainos kent meclisi, bu sıfatıyla Roma imparatorluğu içinde güçlendirilmiş bir yerel yönetimi simgelemiş olabilir. Örneğin bir başka bölgede çok güçlü bir kent meclisi (ή κρατίστη βουλή) başkan Aurelis Eutykhanos'un yeni yönetim ve düzenlemeyi üstlendiği sırada, kendisi için sofist Philastratos oğlu Phlavius Kapitoliu'su (besleyip doyuran) bir baba ve velinimet olarak görmüş ve heykelini dikerek onurlandırmıştır¹⁴. Yazıtımızda lahit sahibi tarafından kent meclisinin bu sıfatla anılması, herhalde sadece yaranmak düşüncesiyle yüceltildiği anlamına gelmemelidir. Bu olasılığa kuşkuyla bakılması mantıklı olabilir.

Ancak 8 No' lu yazıtta göreceğimiz gibi, Ainos'da Sisinnianos 3. yüzyılın ilk yarısında, aynı meclis tarafından onurlandırılırken böyle bir sıfatı kullanılmamıştır.

E.A. Sophokles, Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods from B.C. 146 to A.D. 1100, Newyork - 1972, s. 40 vd.

12 Bkz. W. Dittenberger, SIG II, Nr. 80.

13 Benzer harflerin kullanıldığı aynı bölgeden bir yazıt için bkz. Z. Taşlıkkoğlu, Ayn. es. s. 38, Res. 26, 27.

14 Bu yazıtın tamamı için bkz. W. Dittenberger, SIG II, Nr. 879.

S. 7 τῆ ἱερῆ γερουσία : 30-40 yıl sonra Bule meclisinin açıklanmış olan sıfatının kullanımına son verilmesine karşılık, yaşlılar meclisi (ἡ γερουσία) tanrılar ve tapınaklarla ilgili, kent yaşamına ilişkin, yani dinsel ve sosyal danışmanlıklarını sürdürerek ἱερός, ἅγιος (kutsal, mukaddes) sıfatını taşımaktadır¹⁵.

7) Latince Yazıt Parçası

Lev. VI, Res. 7

Gazi Ömer mahallesinde bir evde bulundu. Şimdi Edirne müzesinde. Mermerden hazırlanmış bu Latince yazıtın, sağ yarısı çaprazlamasına kırık. Daha sonraki çağlarda kaplama taşı olarak kullanılmış. Y.O,65 m. G.O,70 m. D.O,07 m. H.Y,0,01-0,04 m.

- [.....]
 [... RA Ca. 35-36]
 TISUNT eo[dem Ca. 22-23 legionem? c o h o]
 4) rtum et recognit[ionem Ca. 9-10 rerum ? mili]
 taris imperatorum Lu[ci Septimî Severî Pii Per]
 tinacis Augusti Arabici Adia[benici Parthici Ma]
 ximi et Marci Aureli Antonini Pii A[ugusti et]
 8) [[Luci Septimi Getae Caesaris]] eorum QVA Ca. 5-6]
 Isdem co(n)s(ulibus) ? pri(idie) idus Septemb(ris)Ebora[ci im pera]
 tor Marcus Aurelius Antoni n[us Pius Au]
 gustus [[et Lucius Septimius Geta Caesar]] Ca. 4-5]
 12) sent Diogenen Theocharis et [..... Ca. 5-6 Dio]
 nysi defonseres A e n [i o r u m Ca. 15-16]
 [..] I A V E R A N T A B E C V I [.....]
 [.....]

Yazıtın tam olmayışı yüzünden anlamlandırma, dolayısıyla türkçeleştirme gücü içindeyiz. Alt ve üst kısımları tamamlamak şimdilik olası görülüyor. Sadece yazıtta geçen imparator adları ve almış oldukları bazı sıfatlara dayanarak tarihlemeye gidecek ve yazıtın özelliklerinden bir sonuca varmağa çalışacağız. 4. satırdan itibaren başlayarak imparator Septimius Severus (193-211) ve oğulları Caracalla ve Geta'nın adları ve unvanları sayılmaktadır. İlk satırlarda bazı tamamlama girişimlerin-

15 Ainos Yaşlılar meclisinin bu sıfatı önceki yüzyıldan beri taşıdığını gösteren yazıt için bkz. Z. Taşkoğlu, Ayn. es. gös. yer. Ayrıca yaşlılar meclisine «kutsal» sıfatının verilmiş nedenleri için bkz. W. Dittenberger, SIG III, s. 279, Nr. 1112; Dipnot. 1.

de bulunarak, bu imparatorların askeri işlerini teftiş ve legion ve cohortlara komuta eden (TISVNT eo dem Ca. 22-23 legionem et coho / rtum et recognit / onem Ca. 9-10 rerum mili/taris imperatorum) bir kimse- den sözedilmiş olabileceğini düşünmek olası.

Yazıtta Lucius ve Pertinaks adı ve bazı unvanlarının Genetivus halindeki yazılışlarından bazı parçalar kalmış olan imparator Septimius Severus 198 yılında Marcus Aurelius Antoninus, yani Caracalla'yı *augustus*, küçük oğlu Geta'yı *caesar* olarak atamıştı. Kendisi de Parthia savaşı- ndan sonra aynı yılın Mart ayında Nisipis'de *Parthicus Maximus* unva- nını aldı. 205 yılında Septimius Severus, Caracalla ve Geta birlikte *consul* idiler, yani bu kurumu paylaşıyorlardı. 208 yılında iki oğlunu, karısı ve maliye bakanı Papinianus'u yanına alıp Britania'ya sefer açtı. Bir yıl sonra Septimius Severus küçük oğlu Geta'yı *augustus*luğa yükseltti. 209 yılında üç Augustus da *Britannicus* unvanlarını aldılar. S. Severus ordu- gâhını Eboracum (İngiltere'de York kenti)'da kurmuştu. 211 yılında da burada öldü¹⁶. 212 yılında Caracalla kendisini imparator ilân ettikten son- ra, aynı yılın Şubat'ında kardeşi Geta'yı öldürttü. Adı tüm yazıtlardan silinerek Damnatio Memoriae'a uğratıldı.

Görüldüğü gibi yazıtımızda Septimius Severus, henüz *Britannicus* unvanını almamıştır. Caracalla *augustus*, Geta ise *caesar* olmalıdır. Ay- rıca her iki kardeş de Septimius Severus'la Eylül ayının 14 ünde Eboracum'da consulluğu yenileyerek paylaşımı sürdürmektedirler (S. 7-10 : ...eorum QVA Ca. 5-6 / isdem co(n)s(ulibus) pr(idie) idus Septembr(is) Eborac[i impera /tor Marcus Aurelius Antonin us Pius Au]/gustus [[et Lucius Septimius Geta Caesar]]). Yazıtımız, bunlar gösteriyor ki 208 yılı içerisinde, yani Britania seferinin başladığı yılda dikilmiştir. 7 ve 10. satırlardaki Geta'nın adının silinmiş olması (damnatio memoriae), ise 212 yılından daha önce dikilmiş olduğunun kesin kanıtıdır. Örneğin bir mil taşında, üçünün birden 209 yılında almış oldukları *Britannicus* unvanının geçmesi, bu tarihin yazıtın tarihleme sınırı olarak kabul edilmesine neden olmuştur¹⁷.

Burada ise *Britannicus* unvanının kullanılmamış olması, tarihleme sı- nırını oluşturmaktadır. Yani bu yazıt hazırlandığında S. Severus, Caracalla ve Geta Britania'da Eboracum (York)'dadırlar. Britania seferi baş-

16 Geniş bilgi için bkz. O. Akşit, Roma İmparatorluk Tarihi, İstanbul-1970, s. 42-48.

17 Bu yazıt için bkz. MAMA IV, Nr. 9; Karş. Cıl III, Nr. 7171.

lamıştır ve aynı yılın 14 eylül'ünde Üçlü Consulluk yenilenmiştir. Yazıt büyük ihtimalle Ainos halk veya diğer meclislerinden biri ya da ikisi tarafından dikilmiş olmalı. Baş kısımda kimlerden söz edildiğini bilememekle birlikte, son satırlardan çıkarabildiğimiz kadarıyla Marcus Aurelius Antoninus (Caracalla) ve Lucius Septimius Geta'nın (augustus ve caesar'lık) yetki alanları içerisinde görevlendirilen Ainosluların koruyucu liderleri veya savunma avukatlarından Theocharis oğlu Diogenes ve Dionysios oğlu filan kişiyi (S. 11-12.../sent Diogenen Theocharis et [Ca. 5-6 Dio]/nysi defonseres Aen[iorum Ca. 15-16] tanıyabiliriz. Grekçesi ἑκδικοί, oi olan defonseres, «savunma avukatları, koruyucu liderler, halk ve halk-devlet işleri önderleri» anlamlarında kullanılmaktaydı¹⁸.

8) Basileios'un Mezar Yazıtından Bir Parça

Sultanıçe köyünün, deniz boyundaki Mağazasırtı semtinde kumlar arasında bulunmuştur. Kireçtaşı. Sağ tarafı kırık. Bir yapı taşı görünümünde ve sadece Dativus halinde bir özel ad bulunmaktadır. Belki bir mezar yapısına aittir. Herhalde yazıt yapının öbür taşlarında sürdürülüyordu. Y.O,17 m. G.O,87 m. D.O,22 m. H.Y. 0,12 m.

BACEIAEOM

İ.S. 4-5. yüzyıl

Βασιλέω Μ [τοῦ δαίνοσ

Çevirisi : (Filanın) oğlu Basileios için (yaptırılmıştır).

EI, I (yota) ve E, EI (epsilon yota) yerine kullanılmıştır. İotacismus denilen bu akım Geç Devir Grekçesinde çok görülen bir durumdur.

9) Aurelius Sisinnianos'un Onurlandırıldığı Yazıt *Lev. VII, Res. 9*

Enez Kalesinin içinde bulunan yıkık Ayasofya camisinde yapılan bir sondaj kazısında bulundu. Edirne müzesindedir. Kireçtaşı. Kaplama taşı

¹⁸ H. Hugh J. Mason, Greek Terms for Roman Institutions, s. 35 vd. Ayrıca karş. MAMA VIII, Nr. 484.

olarak kullanılmış. Yazıtın son satırından itibaren, sağ alt yarısı çaprazlamasına kesilmiş. Y.1,00 m. G.O,63 m. D.O,05 m. H.Y.O,01 m. 0,45 ve

$\varphi = 0,06$ m. Karakteristik harfler : **ΑΣΥΦΩ**

İ.S. 3. yüzyılın ilk yarısı.

τόν διασημοτάτον
φιλόπατριν καὶ εὐερ-
γέτην τῆς πόλεω [s]

- 4) Αὐρ (ἡλιον) Σισιννιανὸ [v]
ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ
εὐνοίας τῆς εἰς ἑαυ-
τὸν Βουλῆς δῆμου
8) ψήφισματι, ἡ πόλις.

Çevirisi : Kentin velinimeti ve çok tanınmış bir vatansever olan Aurelius Sisinnianus'u Şehir, onun kendiliğinden gösterdiği iyilik ve erdeminden dolayı şehir ve halk meclisi (ortak) kararıyla (onurlandırdı).

Bu yazıt bize Ainos kentine hizmet etmiş, iyiliklerde bulunmuş ve tanınmış bir vatanseveri, Aurelius Sisinnianus'u tanıtılmaktadır. Thrakia'da çok rastlanan Σίσαινα, Σισίνης. Σίσινις, Σισίννιος Σιννίων, Σισίννος, Σισίνος κτλ. özel adlarının Thrak kökenli olduğu üzerinde Prof. Dr. Zafer Taşlıklioğlu, bir hristiyanlık dönemi yazıtını incelerken tartışmıştır.¹⁹ Bu yazıtta geçen Σισιννιανός adı da, Σισίννος dan çekilmiş «Sisinnos'a ait, Sisinnos'la ilgili» anlamında Grekçeleştirilmiş bir yerli adı olmalıdır.

10) Praetorium Binası Yazıtı

Lev. VIII, Res. 10

Ainos kalesinin giriş kapısının onarımı sırasında, tabanda söve taşının altında kullanılmış. 7, 8 parçaya ayrılmış olarak yerinde durmaktadır. Mermer. Büyük aşınmaya rağmen okunabilmektedir. Yere gömülü olan yazıt Prof. Dr. Afif Erzen tarafından görüldü. Y.O,67 m. G. 1,27 m. H.Y,0,06-0,09 m. İ.S. 6. yüzyıl

¹⁹ Bu tartışma ve açıklamalar için bkz. Z. Taşlıklioğlu, Ayn. es. s. 111-113; Dipnot 2-3.

Ἐκτίσθη. πραιτώ-
ριον ἐπί Φλ (αβίου) Μαρκια-
νοῦ ἢ λαμπρο (τάτου) βικα-
4) ρίου καὶ Φλ (αβίου) Οὐαλ (ερίου)
Στεφανίου τ (οῦ)
μ (εγαλο) πρ (επεστάτου) ἡγεμόν [os πρέτορος]

Çevirisi : (Bu) Praetorium binası, çok saygıdeğer askeri vali Phlabios Valerius Stephanios ve çok parlak Vicarius Phlabios Markianos zamanında yaptırıldı.

S. 1-2 ἐκτίσθη : ἐκτίσθημι fiilinin Edilgen Aoristum 3. Tekil şahısı ἐκτίσθη (dikildi, kuruldu, yapıldı-yaptırıldı) nin öznesi durumundaki πραιτώριον (= πραιτώριον, τός,), Latince'deki Praetorium sözcüğünün Bizans Grekçesindeki yazılışdır; E=AI. Du Cange, Praetorium (πραιτώριον, τό) sözcüğünü üç şekilde açıklıyor : 1) Πραιτώριον, Palatium, aula principis, yani imparatorluk sarayı. 2) Πραιτώριον, aula fev praetoris, vel rectoris Provinciae (Eyâlet askeri valisinin veya komutanlık sarayı-konağı. Aynı komutan çadırı, karargâh...) 3) domus vel aedes quavis²⁰ (ev, konak resmi bina). Ayrıca Cicero (Verr. 2, 4, 28 da Praetorium'u, eyâlet valilerinin oturduğu resmi bina olarak tanımlamaktadır.

Yazıt bu Praetorium'un ne zaman yapıldığını, daha doğru anlatımla kimler zamanında kurulduğunu göstermektedir. Genetivus halinde bir isimle kullanıldığında «zaman» gösteren ἐπί Edatı, 2 satırdan başlayarak yazıtın sonuna değin süren iki önemli kişinin adları ve unvanlarıyla birlikte giderek bu yazıtta da dönem belirlemektedir.

İmparator Vespasianus (69-79) zamanında bir Roma eyâleti olan Thracia, uzun süre *Praefectus Praetorio Orientis*'lere vekillik eden *Vicarius Thraciarum*'lar tarafından yönetilmiştir²¹. Ayrıca bu genel Doğu valilerinin vekillerine (vicarii Thraciarum) οἱ ἡγούμενοι denilirdi. ὁ ἡγούμενος τῆς ἐπαρχίας unvanı özellikle Thracia valilerine verildiği bilinmektedir²².

20 Daha geniş bilgi için bkz. Du Cange, Glossarium ad Scriptores Mediae et Infimae Graecitas, Graz-1958, s. 1219.

21 Thracia'nın Roma çağı yönetimine dair genel bilgi için bkz. B.A. John Robson, «Thracia» Dictionary of Greek and Roman Geography II, London-1857, s. 1189-1190; Ayrıca bkz. ve karşı. Hirschfeld RE I, col. 1028.

22 ἡγέομαι fiilinin Şimdiki Zam. Participiumu olan ὁ ἡγούμενος, ἡγεμών óνος ó (önder, vali, komutan, lider) adı ile eş anlamlıdır. Yazıtımızda bu ikinci ismin Genetivus hali kullanılmıştır. Geniş bilgi için bkz. H. Hugh J. Mason, Ayn. es. s. 149 vd. Ayrıca karşı. IGRom I, Nr. 712 ve W. Dittenberger, SIG III, Nr. 888.

Tarihçi Mamianus Marcellinus (330-395) tarafından 4 bölge olarak tanımlanan Thrakia'nın, Güneybatı Bölgesinde bulunan Ainos'da bu askeri vali konağı acaba hangi yüzyılda yapılmıştır? Yazıtta kullanılan -çok özenilmiş olmasına rağmen değişik ölçü ve karakterdeki- harfler, kı-

saltmalar () ve bazı sıfatlar (M (εγαλο) πρ

(επέστατος) κτλ) bize, bu yapı yazıtının Bizans çağına ait olduğunu biçimsel olarak ilk bakışta göstermektedir. Ayrıca, İ.S. 3. yüzyılda AYP. praenomen (önadı) inin yaygınlığına eşdeğer bir biçimde 6. yüzyılda yaygın kullanım gören ΦΛ άβιος praenomeni²³ tarihlemeye yardımcı olmaktadır. Biz bu yazıtı Iustinianus (527-565) çağına koymak istiyoruz. Iustinianus'un geniş yapı etkinliklerinin Ainos'da, kenti saran surların yükseltilerek savunmasının güçlendirilmesi biçiminde yansıdığını Prokopios (B IV, XII)'dan öğrenmekteyiz. Praetorium binasının da işte bu yapısal etkinliklerin bir parçası olarak görmek sağlıklı bir yaklaşım olabilir. Pisidia, Lycaonia, Paphlagonia ve *Thrakia* eyâletlerinin valilerine 6. yüzyılda Iustinianus valileri Πραιτώρες. 'Ιουστινιανοί appellati a Iustinianiam Rectores Provinciarum Pisidiae,, Thraciae, Lycaoniae et Paphlagoniae²⁴ denildiğini de biliyoruz. Son satırdaki ήγεμόνος un Roma yönetimi geleneği olarak kaldığı ve «Praetor» sözcüğünün ise kale kapısının yan sövesi altına denk düştüğünü sanıyoruz. Böylelikle 6. satırı; μ (εγαλο) πρ (επεστάτου) ήγεμόν [os πρέτωρος] şeklinde tamamlamaya gitmek gerekecek.

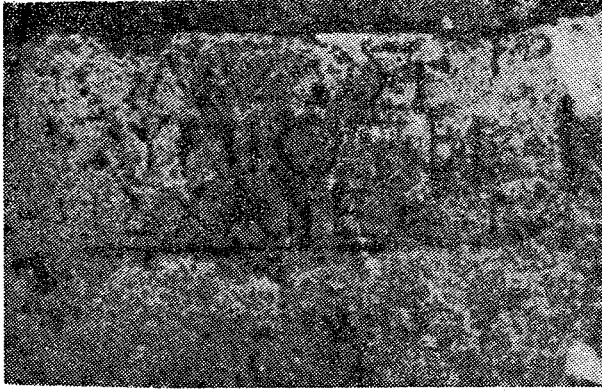
Demek ki bu dönemde, Thracia eyâleti, çok saygıdeğer askeri vali (Hegemon Praetor) Plabius Valerius Stephanus ve genel vali vekili çok parlak Phlabius Marcianus tarafından yönetilmekteydi.

23 Geniş açıklama ve karşılaştırmalar için bkz. M. Avi Yonah, Abbreviations in Greek Inscriptions, Quart. Depart. Antiq. Pales. Suppl. to Vol. V, London-1940, s. 16.

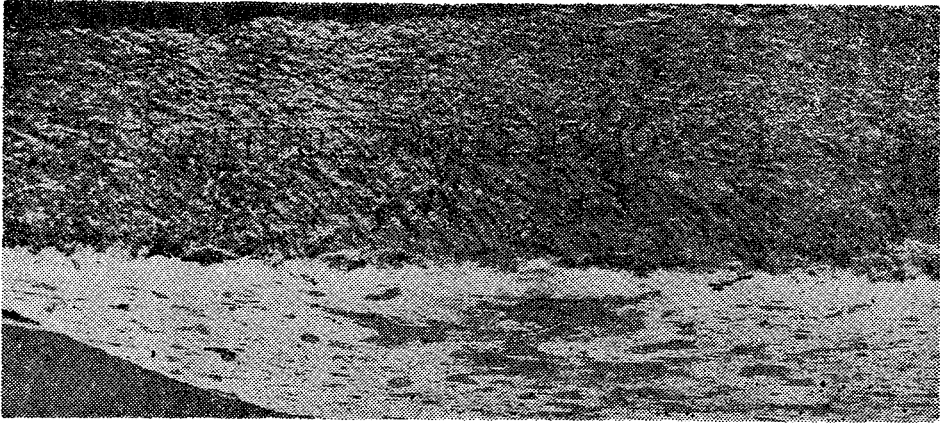
24 Du Cange, Glossarium ad Scriptores Mediae et Infimae Graecitas, s. 1288; Karş. Iustini Novellae 25.

Res. 1. Hellenistik Decretum Parçası

Res. 2. İOLA'nın Mezar Yazıtı

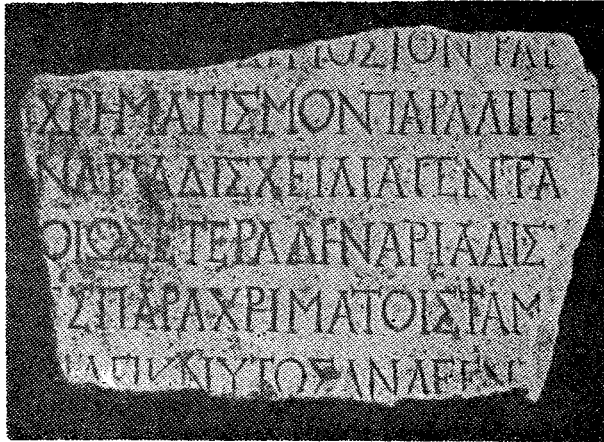
Res. 3. Hegesippos'un heykel kaidesi

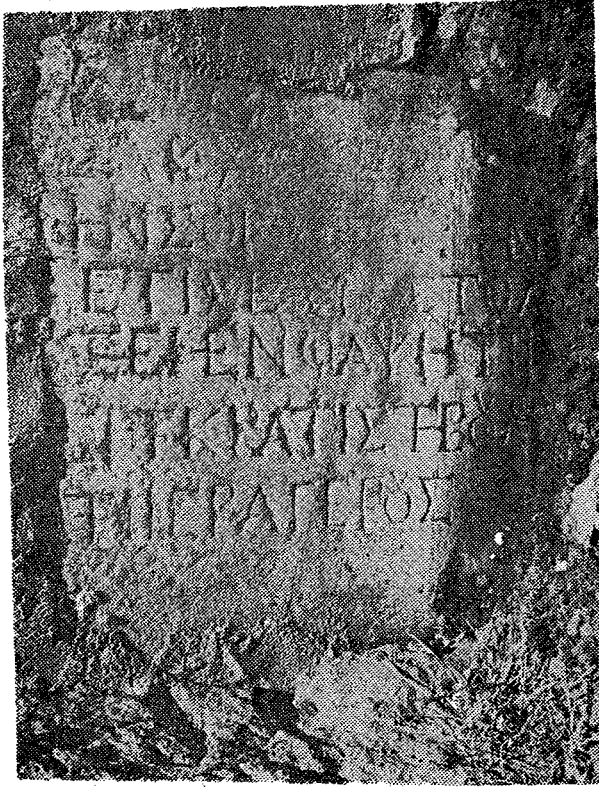
Res. 4. Zeus Tapnağı yazıtı

Res. 4-1. Apollonides oğlu Athenadoros'u
Onurlandıran yazıttan detay

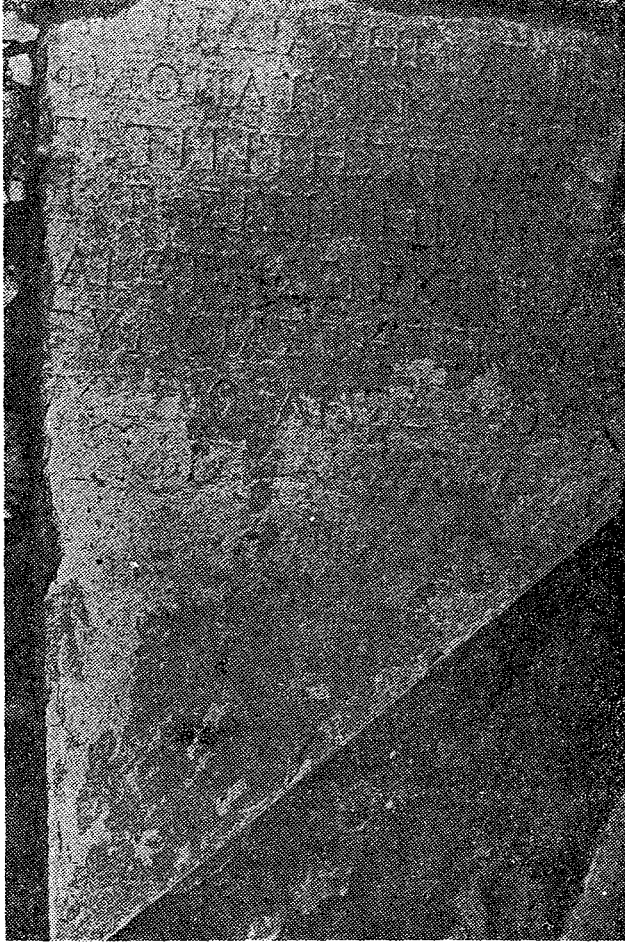
Res. 5. Bir sözleşme yazıtı parçası

Res. 6. Lahit Yazıtı parçası

Res. 7. Latince Yazıt parçası

Res. 9. Aurelius Sisinnianos'un Onurlandırıldığı yazıt

Res. 10. Praetorium Binası yazıtı